

Græci addunt ἔτος, id est. Quid adeò timidi estis? Quod verò subdit: necdum habetis fidem. Quidam Græci codices habent ἔτι, id est, nondum, & sic bene vertit interpres. Alij habent πῶς ἔτι ἐχετε πίστιν, quod Erasmus vertit: qui sit vt non habeatis fiduciam? Mihi melius verti posse videtur, & commodius ad sensum: Nōne fiduciam habetis? vt sit sensus: Quid adeò timidi estis? non in me fiduciam habetis? Quæ verba non tam interrogantis sunt, quàm increpantis. Budæus enim Demosthenicum illud πῶς δὲν ἂν δίκας, vertit: Nōne tu improbus es? Cætera patent Matth. 8.

CAPVT QVINTVM.

Christus trans fretum eiecit à dæminiaco in porcō legione, reuersus est in terram suam: vbi hemorrhoiisā sanata archisynagogi filiam suscitauit.

† Matth. 8.
d.

Luc. 8. d.

E ¶ *T* venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

Marcus Græcus similiter, & Lucas habent τῶν γαδσηνων, id est, Gadarenorum: & videtur interpres, ita translulisse, vt patet in plerisque antiquioribus exemplaribus. Sed quia Matthæus habet hoc loco, γεργσηνων, id est, Gergessenorum, pro quo posuerunt Gerasenorum: ita hoc loco in Marco cum posuisset interpres Gadarenorum, arbitrati sunt reponendum esse Gerasenorum, quemadmodum Matthæus habet. Puto eandem esse regionem Gadarenorum, Gergessenorum & Gerasenorum, quæ est trans Genesar contra Galilæam, in qua est oppidum Gazara nomine, cuius meminit Iosephus: à qua regionem Gadarenorum Marcus & Lucas vocauerunt. Est & oppidum Gergessa, à quo Gergessenorum regionem Matthæus nominauit. Ergo illic pro Gerasenorum reponendum puto Gergessenorum.

Et exeunti ei de nauī statim occurrit de monumentis homo in spiritu immūdo, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sepe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset: & nemo poterat eum domare:

mare: & semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapibus.

Matthæus duos ponit dæmoniacos. Marcus & Lucas vnus tantum meminerunt, vtpote eorum notioris, & maioris inter eos nominis, vtpote qui legio dicebatur, de quo multa formidanda dicunt, quem fortè alter sequebatur, & propterea illum præteriere. Cætera videbis Math. 8. cap.

Videns autem Iesum à longè, cucurrit, & adorauit eum: & clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi Iesu fili Dei altissimi? Aduro te per Deum ne me torqueas. (Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine isto.) Et interrogabat eum:

Nunc tantum explicemus ad literam: Quid mihi & tibi. Id est, Quid tibi mecum, siue quid mihi negocij exhibes aut molestus es: sumpta metaphora ab ijs, qui ob res & facultates inter se lites habent, & cõtrouersias. Nota autem quòd hoc miraculo, cum dicit Christus: Exi spiritus immunde, multis simul imperat dæmonibus ac si vnicus esset, propter eorum imbecillitatem.

Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est: quia multi sumus.

De legione quid sit, quem numerum cotineat, vide Budæum de Assè, & eos qui de re militari scripserunt, de quo melius tractabitur in Actis, vbi de legione militari agitur. Hinc est quod Aul. Gel. lib. 16. cap. 4. In legione inquit, sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem. Manipulus autem continet milites 25. Cohors, 50. manipulos. Centuria, centum milites: Mihi simpliciter legio hic sumi videtur pro numero magno, vt sit certus scilicet numerus pro incerto: aut etiam dæmon id significat, dicens: mihi legio nomen est quoniam multi sumus.

Ei deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

Hinc apparet effectus dæmonum esse ad diuersas regiones: sed vide vnde illis iste affectus, nisi fortè sicut diuersis patrijs tutelares sunt genij & angeli, quos speciatim iuuat suæ regioni beneficos esse: ita etiam dæmonibus certæ regiones vexandæ permittuntur.

Erat autem ibi circa montem, grex porcorum magnus pas-
cens in agris. Et deprecabatur eum spiritus, dicens: Mitte nos
in porcos, ut in eos introeamus. Et cœssit eis statim Iesus.

Nata est maligna dæmonū natura ad alteri nocendum,
vnde ab eo quem vexant, exire nolunt sine dispendio
aliorum, sine iactura scilicet porcorū, quos illorū pote-
stati permisit ob delicta fortasse accolarū illius regionis.
Et exeuntes spiritus, immundi introierunt in porcos, & ma-
gno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo milia, &
suffocati sunt in mari. Qui autem pascebant eos, fugerunt:
& nunciauerunt in ciuitatem & in agros.

Vbi legimus magno impetu grex præcipitatus est in
mare, Græci legūt, καὶ ὄρμηθεν ἢ ἀγῆλι κατὰ τὸ κρημνὸν.
Erasmus vertit: Et ferebatur grex per præceps in mare,
Deinde ait: Magno addidit interpret de suo. Mihi au-
tem salua Erasmi pace, melius reddidisse videtur inter-
pres Erasmo. Nam si interpret de suo addidit magno, vt
putat Erasmus, quod tamē ego puto pro vero rei signi-
ficato additum. Nam ὄρμηθεν est vehementi studio & im-
petu ferri ad aliquid ferri: Erasmus quoque de suo omi-
sit impetu. Plus est autem impetu ferri ad aliquid quā
simpliciter ferri. Et quod Erasmus vertit: ferebatur per
præceps, interpret longē melius magno impetu præcipi-
tatus est: cum ὄρμηθεν aoristus sit non præteritum imper-
fectum. Hoc adnotatum volui, vt docerem quanto stu-
dio carpendi interpretis, quem tamen docebo multis lo-
cis perperam carpsisse: atque id quod carperē studebat
perperā vertisse. Quod autem Erasmus vertit per præ-
ceps, Græcè, κατὰ τὸ κρημνὸν, melius verti poterat per
præcipitia, et prærupta mōtis, loca mari adiacētia, scilicet
per montium latera, vbi porci pascebant. Certē ferre aut
ferri per præceps, Latine dici nō inuenio: bene præcipi-
tem ferri & deferri, & dari in præceps.

Et egressi sunt videre quid esset facti: & venerunt ad Ie-
sum: & vident illum, qui à demonio vexabatur, sedentē,
vestitum, & sane mentis, & timuerunt.

Quod dicit sana mētis. Græci addunt, τὸν ἐκκῶτα τῶν
λεγιῶνα, id est, eū q̄ habebat legionē: Inueniunt autē eū
accolæ regionis sedentem ad pedes Iesu, vt inquit Lucas.

Et

Et narrauerunt illis qui viderat, qualiter factum esset ei, qui dæmonium habuerat & de porcis. Et rogare cœperunt eum, vt discederet de finibus eorum.

Accolæ regionis Christum videntes, rogauerunt vt discederet ab eis: quibus statim paruit, quandoquidē nec præsentia eius, nec doctrina digni erant.

Cumq; ascenderet nauim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum illo, & non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui. Et abiit, & cœpit prædicare in decapoli quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur.

Græcè ἰσβαυτος, id est, & ingressio Iesu nauim, cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, δαίμονι-εῖς, quod bene vertit interpres: Erasmus contradicendū studio, maluit correptus, quanquam corripuntur plerūque à dæmone qui non vexantur: Ille autē admodū vexabatur, qui die ac nocte in monumentis erat & mōtibus clamans, & cōcidens se. Deprecabatur autē Iesum vt esset cum illo. Græcè ἰνα ἡμεῖς ἴδωμεν, mihi aptius videbatur reddendū secum aut cum eo, quam vti interpretatus est Erasmus cum illo. Mihi autē ita verti posse videbitur locus, vt cum eo proficisceretur, & posthac in comitatu eius esset. Nam hic τὸ ἴδωμεν, venire puto ab ἰνα, id est, vado. Quod autē sequitur: & nō admisit eū, Græcè οὐκ ἔφηκεν, quod Erasmus vertit, non permisit, rectē interpres rem ipsam expressit, dicens: non admisit eum, id est, nō recepit eum in contuberniū suum, rectē autē in consortium suum non admisit Dominus, non tanquā indignum, sed malens eum manere ad instruēdos suos, deiq; beneficia annuncianda: quod nō ingratus diuini beneficij statim fecit: abiit statim in Decapolim, Dei beneficium annunciaturus. Est autē Decapolis regio decem ciuitatum trans Iordanem, ad Orientem Iudææ: cuius meminit Plinius lib. 5. cap. 18. & Hiero. de locis Hebraicis circa Hippum & Pellam, & Gadaram.

† Et cum ascendisset Iesus in nauim rursus trans fretum, † Matth. conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. 9. c.

Græcè Ἰσβαυτος, quod plerunq; interpres vertit. Luc. 8. f.

tere solet, transfretare, quod hic magis quadrabat.

Et venit quidā de archisynagogis nomine Iairus, & videns eū procidit ad pedes eius & deprecabatur eū multū, dicens: Quoniam filia mea in extremis est: † Veni, impone manū tuā super eam, ut salua sit, & uiuat. Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebat eum.

† Matth.
9. d.
Luc. 8. f.

De sanata Iairi filia, & muliere Hemorrhoiſſa, Vide Matth. 9. & amplius in Luca tractabitur.

Et mulier que erat in profluuiō sanguinis annis duodecim, & fuerat multūm perpeſſa à compluribus medicis, & rogauerat omnia ſua, nec quicquam profecerat: ſed magis deterius habebat: cū audiſſet de Ieſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimētum eius: Dicebat enim: quia ſi vel veſtimentum eius tetigero, ſalua ero.

Cū Chriſtus ad archiſynagogum iret vocatus, hæc mulier præuenit tot annis paſſa profluuium quot annis puella illa erat ætatis.

Et confeſſim ſiccatus eſt ſons ſanguinis eius, & ſenſit corpore, quia ſanata eſſet à plaga. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoscens virtutem que exierat de illo, conuerſus ad turbas aiebat: Quis tetigit veſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ſui: Vides turbam comprimentem te, & dicis? Quis me tetigit? Et circūſpiciebat videre eam que hoc fecerat.

Quia ſanata eſſet à plaga, Græcè μαρτυρος. Quod Eraſmus mauult vertere à flagello, deterius puto quàm in terpres. Nam flagellum dici Latine nō inuenio pro calamitate alicui obueniēte, quomodo plaga, pro calamitate & dāno alicui ſuperueniēte ſæpè ponitur, etiāſi nullū ſit vulnus. Nā decē μαρτυρας αἰγυπτου, quas etiam Latini, decē plagas Aegypti nomināt, fortaſſe nō perperam, ſed μεταφορικῶς, tamē flagella appellare poſſumus: quòd ijs veluti flagris ac virgis paternè primūm caſtigare, atque ad meliorem frugem reducere Pharaonem voluerit Dominus. A plaga ergo intellige à morbo ſuo. Mulier verò timens ac tremens, ſciēs quòd factum eſſet in ſe, venit, & procidit ante eum & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſaluam fecit: Vade in pace, & eſto ſana à plaga tua.

Timebat

Timebat mulier ac tremebat quasi furata fuisset sanita-
tem, cum se sentiret sanata, & Christum audiret dicentem:
Nā & ego noui virtutem de me exisse, vt addit Lucas.
*Adhuc eo loquente veniunt nuncij ad archisynagogum, di-
centes: Quia filia tua mortua est: Quid ultra vexas Magi-
strum? Iesus autem audito verbo quod dicebatur, ait ar-
chisynagogo: Noli timere, tantummodo crede.*

Serui itaq; archisynagogi modicam fidem habebant
in Christum, ita vt infirmitates & languores curare pos-
set, (quod plerunq; viderant & audierunt,) mortuos
verò suscitare non posset, ideo dicebant: frustra vexas
Magistrum, quia iam filia tua mortua est: quum nullum
adhuc mortuum suscitasse ipsum audissent. Fidem tamē
principis firmat, dicens tantummodo crede.

*Et non admisit quenquam se sequi, nisi Petrum & Iacobū,
& Ioannem fratrem Iacobi. Et veniūt in domum archi-
synagogi: & vidit tumultum & fientes, & eiulantes mul-
tūm. Et ingressus ait illis: Quid turbamini & ploratis?
Puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse
verò eiecit omnibus, assumit patrem & matrē puellæ, &
qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens.*

Hos tres tanquam cæteris præstantiores solitus erat
Christus secū assumere, vt pote in trāsfiguratione, in hor-
to Oliueti, vt etiā cæteris ansām daret illos imitari. In-
gressus autē domū archisynagogi, consolatur mœstos &
fientes, qui quasi mortuā flerent, quæ tñ apud ipsum dor-
miebat, & quod etiā mortē tanquā somnū post quē se-
queretur aliquando resurrectio, designaret, & qui Dñs
esset vitæ & mortis. Huc ergo ingrediens eiecit omnes
præter parentes puellæ & tres coassumptos Apostolos.

*Et tenes manū puellæ, ait illi: † Tabitha cumi: quod est in-
terpretatum, Puella (tibi dico) surge. Et confestim surrexit
puella, & ambulabat. Erat autem annorum duodecim. Et
obstupuerunt stupore magno. Et præcepit illis vehementer
vt nemo id sciret: Et iussit dare illi manducare.*

Ignorant pleriq; an Hebraicè an Chaldaicè puellā si-
gnificet, an propriū nomē puellæ fuerit Tabitha. Tamen
Marci interpretatio, qui interpretatus est puellā, facit vt
puellam putē significare. Apud Marcū enim inuenimus

Xpm vulgari lingua ad puellā locutū מליחא קומי
 Talitha cumi quod significat: Puella surge. Quod si He
 braico vsus fuisset sermone, dixisset: כברה & non
 מליחא quia voluit vti sermone, qui etiam à plebeis
 intelligeretur. Miror autem sciolorum impressorū, qui
 cū in Græcis codicibus, Talitha haberēt, statim Tha
 bitha reponendum putauerūt, non intelligētes distiones
 Hebraicas lógē secus à Græcis proferri quàm Hebræis q̄
 Mariā dicūt, qđ Hebræi Mariā, Salomon, quod Hebræi
 schlomoh. Præsertim cū Hieronym⁹ ad Damachū dicat,
 Thabitha verbū esse Syrū. Nota autē duo verba ista,
 tibi dico, nō esse Christi, sed Euāgelistæ vel interpretis,
 quemadmodū paulō antē quē in sanatione paralytici di
 cta sunt: ait paralytico. Quod autē iussit illi dare ad mādu
 candū, verā indicauit resurrectionē. Quemadmodū. n.
 ipse ad faciendā suę resurrectionis fidē, petijt ab apostolis
 si qđ haberēt pulmēti, tūc obtulerūt illi partē pisci alsī &
 fauū mellis, & comedit in probationē suę resurrectionis,
 ita & huic puellæ, ne phāasma & illusio esse videretur.

CAPVT SEXTVM.

Christus patriæ redditus, pauca admodum fecit mira
 cula, Apostolos misit ad prædicandum: huius doctrinam
 & mirabilia Herodes admiratus, credidit Ioānem quem
 occiderat, suscitatum. Rursus in desertum Christus
 secessit, ex quinque panibus & duobus pisci
 bus multa milia satiauit: reuersus super
 aquas ambulans, multos sedat flu
 ctus, & tandē multos sanauit.

† Matth.
 13. 8.
 Luc. 4. c.
 Ioan. 4. f.

E† T egressus inde, abiit in patriam suam, & seque
 bantur eum discipuli sui. Et factō sabbato, cœpit
 in synagoga docere: & multi audientes admirā
 bantur in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hæc
 omnia? & que est sapientia que data est illi, & virtutes
 tales que per manus eius efficiuntur? Nōne hic est faber
 filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph & Iudæ & Simo
 nis? Nōne & soror eius hic nobiscum sunt.

Non ægrē tulit regredi Nazareth, vbi nutritus fue
 rat, quamuis se sciret illic habendum multis despectū,
 sed vt doceret eos, ita vt essent inexcusabiles, de quibus
 am-